

УДК [(373.13:373.24):004](043.3)

DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-31-42

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Листопад Олексій Анатолійович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: lystopad.oa@pdpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-3121-324X
Research ID: H-8210-2018

Мардарова Ірина Костянтинівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: mardarova.ik@pdpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-8899-2830
Research ID: H-8195-2018

Гуданич Наталія Миколаївна

стажист-викладач кафедри дошкільної педагогіки
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
e-mail: hudanych.NM@pdpu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-2421-8955

У статті розглянуто особливості професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти. Визначено сутність поняття «професійне становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти». Окреслено особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійному становленні майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Розроблено та апробовано методiku педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Виявлено основні труднощі та проблеми професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти.

Ключові слова: професійне становлення, педагогічний супровід, вихователі закладів дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Перетворення, які нині відбуваються у багатьох сферах нашого суспільства (свідомий вибір на користь загальноєвропейської інтеграції), визначено низкою прийнятих державних документів, у тому числі у галузі освіти (законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепцією розвитку дошкільної освіти (2020), Концепцією освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Базовим компонентом дошкільної освіти (2021); постановами Верховної Ради України, указами та розпорядженнями Президента України; постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України; рішеннями колегії та наказами, роз'ясненнями та листами Міністерства освіти і науки України).

Тому на сучасному етапі постає питання про необхідність посилення уваги до особистісного розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу, що виявляється в широкій варіативності освітніх програм, технологій, змісту та форм освіти. Сучасна освітня парадигма передбачає адаптації до європейських аналогів у контексті реалізації її статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, оновлення змісту та організації процесу підготовки кваліфікованих кадрів для освітніх установ усіх щаблів освітньої системи. Основним завданням професійної освіти є підготовка спеціалістів до якісного виконання професійної діяльності. Специфікою професійної педагогічної освіти є те, що освітній процес постає як засіб отримання професійних знань і як предмет майбутньої професійної діяльності.

Ці зміни зумовлюють важливість підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, здатних самостійно застосовувати на практиці знання та вміння, що забезпечить ефективність їхньої подальшої професійної діяльності. У сучасному світі при оволодінні різними професіями виникає необхідність швидкої адаптації та здатності орієнтуватися в інформаційному полі для безперервної та якісної освіти та подальшого підвищення кваліфікації.

Таким чином, професійне становлення особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти в процесі підготовки в закладі вищої освіти передбачає не лише оволодіння студентами ключовими компетентностями, а й професійно-особистісне самовдосконалення, становлення активної життєвої позиції. У вирішенні названих завдань ключову роль відіграє інформаційна компетентність. Тому сучасний стан професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти немислимий без інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечення таких умов в освітньому процесі, за яких у студентів буде формуватися інформаційна компетентність.

Формування в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти інформаційної компетентності обумовлено екстремним переходом на дистанційне навчання, що було пов'язано спочатку з пандемією коронавірусу (COVID-19), а потім з війною. Система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування – в умовах воєнного стану та потребувала чітких, швидких та вчасних рішень, гнучкої трансформації діяльності освітньої сфери, а саме створити максимально безпечні умови для всіх учасників освітнього процесу. Законодавчо-нормативне забезпечення діяльності закладів вищої освіти в умовах воєнного стану здійснюється відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами та доповненнями), Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/2022, а також згідно з іншими нормативно-правовими актами України.

Одночасно, незважаючи на проблеми, новий формат організації професійної підготовки в закладах вищої освіти надав широкий спектр можливостей і перспективи для зміни і вдосконалення освітніх систем. Більш широке використання інформаційно-комунікаційних технологій надає психологічну підтримку та дозволяє відчувати належність до спільноти, підтримати тих, хто був змушений виїхати за кордон або до безпечніших регіонів України. В Україні зараз діють 46 сервісів, які допомагають отримувати освітні послуги дистанційно або онлайн (наприклад: онлайн-звернення до освітнього омбудсмена – cutt.ly/FyekAdJ; інформація про вступ – vstup.edbo.gov.ua (конкурсні пропозиції, рейтинговані списки, рекомендації до зарахування, зарахування на навчання для здобуття вищої освіти); кабінет учасника ЄФВВ (єдиного фахового вступного випробування), ЄВІ (єдиного вступного іспиту) на магістратуру – cutt.ly/JyesOAF; реєстр закладів вищої освіти – registry.edbo.gov.ua) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині достатньо розроблені теоретичні аспекти професійного становлення майбутнього фахівця, про що свідчить низка праць вітчизняних науковців, таких як В. Андрущенко, І. Бех, В. Биков, Н. Бібік, А. Богуш, В. Будах, М. Вашуленко, Л. Губерський, Р. Гуревич, В. Ільченко, В. Кравець, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, О. Ляшенко, С. Максименко, М. Мартинюк, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко, М. Носко, В. Огнев'юк, В. Олійник, В. Радкевич, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, П. Таланчук, О. Топузов, Г. Філіпчук та ін.

Аналіз наукової літератури [2; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 11; 12; 15; 16] дає змогу констатувати, що професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це тривалий і безперервний процес становлення та вдосконалення професійно значущих якостей, що відбуваються під впливом зовнішніх факторів та діяльності, а також власних зусиль особистості. Зокрема, головна мета професійного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це поступове формування внутрішньої готовності до усвідомленої та самостійної побудови, корекції та реалізації перспектив свого професійно-педагогічного розвитку, готовності самостійно знаходити особистісно значущі смисли в майбутній професійній діяльності у закладі дошкільної освіти (Г. Беленька, Н. Богданець-Білокаленко, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Галаманджук, Т. Жаровцева, Л. Загородня, А. Залізняк, Л. Зданевич, Е. Карпова, І. Княжева, М. Машовець, В. Нестеренко, І. Рогальська-Яблонська, та ін.).

Професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – продуктивний процес, унаслідок якого студент освоює особливості професійної діяльності в закладі дошкільної освіти, формує здатність до проектування власної траєкторії професійної діяльності, визначає своє місце в професії вихователя закладу дошкільної освіти та способи реалізації себе в ній (Л. Артемова, Л. Березовська, О. Богиніч, З. Борисовата, І. Дичківська, Н. Лисенко, І. Луценко, Г. Підкурманна, З. Плохій, Т. Поніманська, О. Трифонова та ін.).

Таким чином, професійне становлення особистості вихователя закладу дошкільної освіти є частиною онтогенезу людини, що бере свій початок у період професійної підготовки в закладі вищої

освіти і триває до закінчення активної професійної діяльності у закладі дошкільної освіти. Водночас ці дослідження свідчать про недостатність уваги науковців до проблем педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що і зумовило мету роботи.

Аналіз психолого-педагогічних джерел [1; 3; 6; 9; 10; 14; 15; 16; 17; 18] дав змогу виявити, що в освітній теорії та практиці накопичено значний потенціал, який може стати основою для використання інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічному супроводі професійного становлення майбутніх вихователів (В. Биков, К. Бугайчук, Л. Васильченко, Л. Власенко, Дж. Вен, Т. Головачук, С. Граф, С. Дерба, А. Дональдсон, К. Елшер, К. Ефілоглу, Н. Каліненко, Д. Кіган, О. Колгатін, В. Кухаренко, Г. Лаврентьева, П. Лейн, С. Литвинова, Ю. Лу, Н. Люлькун, Л. Ляхощка, В. Мурадова, О. Пасічник, В. Райс, Б. Робінсон, Н. Сиротенко, Н. Твердохлебова, І. Хмиров, В. Холмберг, Р. Фріз, В. Шевченко, Н. Шинкаренко, Г. Шиліна та ін.). Окремі питання впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти розглядають: Ю. Богачков, О. Буров, О. Гриб'юк, А. Гуржій, В. Дем'яненко, І. Іванюк, В. Коваленко, М. Лещенко, Ю. Носенко, О. Овчарук, О. Слободяник, Н. Сороко, П. Ухань, М. Шиненко, М. Шишкіна та ін.

Формулювання мети статті. Розробити та апробувати методику педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. На процес професійного становлення особистості впливає низка факторів: соціальні (суспільна думка, суспільні відносини, професійна діяльність, матеріально-технічне оснащення закладу освіти, побутові умови проживання студента тощо); соціально-психологічні (специфіка організації освітньої діяльності, психологічний клімат групи, в закладі вищої освіти); індивідуальні (особистісна професійна активність, рівень мотивації в освоєнні професії, готовність до професійної діяльності). Професійне становлення складається з двох рівнів – особистісне становлення (внутрішній рівень) та статусне становлення (зовнішній рівень). Виходячи з цього, фактори професійного становлення можна поділити на дві групи: 1) фактори, що впливають на особистісний професійний розвиток; 2) фактори, що впливають на зовнішній бік професійного розвитку особистості. У процесі професійного становлення можна виділити основні етапи: перший етап – формування професійних намірів; другий – професійна освіта (підготовка) у закладі вищої освіти; третій етап – професійна адаптація на місце роботи; четвертий – реалізація особистості в професійній діяльності.

Основою професійного становлення особистості, його центральним компонентом є професійна підготовка в закладі вищої освіти чи іншій установі професійної спрямованості. У період підготовки в закладі вищої освіти професійне становлення є організованим, керованим і контрольованим процесом, у результаті якого формується суб'єкт самостійної професійної діяльності. Виходячи із цього, основна мета професійної освіти – освоєння професійних знань, умінь, навичок, оволодіння професійними компетенціями, необхідними для здійснення певної професійної діяльності. У процесі професійної підготовки необхідно формувати у студентів професійно значущі якості, професійний світогляд, професійні переконання, що є фундаментом розвитку професіоналізму молодих фахівців.

Професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти як особистості – це тривалий, складний, багатоетапний процес, який торкається особистісних аспектів життя. Тому вкрай необхідно мати повну, достовірну, актуальну інформацію про обраний шлях професійного становлення. Студентський вік є сензитивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини, період найбільш активного розвитку моральних і естетичних почуттів, становлення і стабілізації характеру і, що особливо важливо, освоєння повного комплексу соціальних ролей дорослої людини. А якщо йдеться про молоду людину (пізня юність / рання дорослість (17–25 років), яка має поки невеликий життєвий досвід, то проблема професійного становлення проявляється ще гостріше.

Студентський вік є кризовим періодом у житті, періодом зустрічі з дорослістю. Виникнення труднощів у цей період життєдіяльності людини пов'язано насамперед із розбіжністю, при повному фізіологічному дозріванні неможлива соціальна реалізація у професійній діяльності, оскільки освіта займає основний час студента і цим гальмується можливість самоактуалізації повною мірою.

У студентів процеси становлення особистості протікають дуже активно, риси та особливості

характеру остаточно формуються і можуть виявитися нові інтереси та здібності. Тобто виникає момент самостійного прийняття власних рішень та відповідальності за них молодою людиною, в чому виражається завдання становлення особистості як суб'єкта саморозвитку. Тому в цей період життя дуже важливим і необхідним є надання правильної підтримки та педагогічного супроводу з боку педагогів у процесі професійного становлення.

Під педагогічним супроводом розуміється цілісний, безперервний процес вивчення, аналізу, розвитку та корекції пізнавальних, мотиваційних, емоційно-вольових процесів та особистості студента. Педагогічний супровід – це особливий вид взаємодії, що має на меті створення сприятливих умов, за яких суб'єкт розвитку зможе прийняти оптимальне рішення у різних ситуаціях життєвого вибору.

Під педагогічним супроводом професійного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти розуміємо підтримку в самостійному професійному становленні студента. Ця підтримка спрямована на вирішення індивідуальних проблем майбутнього вихователя, які можуть виникати у разі розвитку його особистості, у тому числі й у зв'язку з його професійним самовизначенням, це рух разом з особистістю, що змінюється, поряд з нею, своєчасна настанова можливих шляхів, за необхідності – допомога та підтримка.

Підтримати людину, що розвивається, – означає надати їй допомогу в тій формі, яка необхідна в певний момент (психологічна, педагогічна, індивідуальна, пряма або опосередкована), викладач виступає як консультант, наставник, помічник. Результатом педагогічного супроводу має стати розвиток та саморозвиток особистості майбутнього вихователя, сформованість педагогічних здібностей, знань, умінь, навичок, реалізація його професійно-особистісного потенціалу, творчий підхід до професійної діяльності.

Педагогічний супровід професійного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти розглядається як інтегративна технологія, що включає комплекс превентивних, просвітницьких, діагностичних та корекційних заходів, спрямованих на проектування та реалізацію умов для успішної адаптації студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти та професійного становлення.

Аналіз позицій дослідників [2; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 11; 12; 15; 16] дозволяє схарактеризувати педагогічний супровід як цілісну систему, спрямовану на забезпечення умов особистісного та професійного розвитку, як особливий вид безперервної взаємодії, що стимулює формування позитивної самостійності студентів. Отже, педагогічний супровід передбачає створення орієнтовного поля професійного розвитку і саморозвитку особистості, формування професійного «Я» та сприяє формуванню активної позиції майбутніх вихователів щодо подальшого професійного самовдосконалення.

Такий підхід пояснює необхідність поетапності та послідовності в педагогічному супроводі професійного становлення майбутніх вихователів. Викладачу закладу вищої освіти необхідно опанувати комплексом педагогічних засобів, за допомогою яких можливо впливати на процес професійного становлення майбутніх вихователів. Такий підхід дозволяє надавати педагогічну підтримку студентам цілеспрямованіше, оскільки розкриває сутність процесу саморозвитку та професійного становлення майбутніх вихователів. Також цей підхід визначає мету, методику педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів та педагогічні засоби, які слід використовувати викладачу в цій роботі.

Проведене анкетування викладачів закладів вищої освіти України, в яких здійснюється підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, показало, що переважна більшість викладачів (85 %) вважає за можливе забезпечити професійне становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Усі респонденти (100 %) підтвердили необхідність та значущість педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Більшість опитаних (60 %) вказала на недостатнє навчально-методичне оснащення освітнього процесу з проблем педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти саме засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Тому на кафедрі дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» розроблено та апробовано методику педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів

дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта. Логопедія в закладах дошкільної освіти» (рівень вищої освіти – перший (бакалаврський); ступінь вищої освіти – бакалавр; галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка; спеціальність – 012 Дошкільна освіта; спеціалізація – Логопедія в закладах дошкільної освіти; освітня кваліфікація – бакалавр дошкільної освіти).

Методика педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій передбачала п'ять етапів.

На першому етапі організації педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій було проведено попереднє педагогічне діагностичне дослідження, яке включало виявлення загальних та індивідуальних проблем студента, було підготовлено психологічні рекомендації для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та викладачів кафедри дошкільної педагогіки. Для вироблення індивідуальної освітньої траєкторії професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та оцінки ефективності педагогічних впливів у процесі професійного становлення були вивчені індивідуальні особливості студентів, виявлені професійні інтереси та схильності, а також мотиви вибору професії – вихователь дітей дошкільного віку.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій надавало якісно нові можливості для проведення діагностики особистості та групи. Так, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій було можливе пред'явлення випробуваним набагато більшої кількості стимулів, їх контекстна корекція залежно від зробленого вибору. Значно спрощувалась фіксація та обробка відповідей випробуваного при одночасному зниженні ймовірності помилок на даному етапі діагностики (які при ручній обробці були практично немінучими). Традиційні діагностичні методики передбачали використання надрукованих на паперовому носії матеріалів (стимульного матеріалу, форм реєстрації відповідей, листів підрахунку та подання результатів).

Студенти мали можливість ознайомитися із загальнодоступними програмними продуктами і інформаційними сервісами в галузі психодіагностики, у майбутніх вихователів формувалася здатність до самостійного оволодіння методами дослідження з використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі діагностики особистості, оцінки та моніторингу її розвитку. Майбутні вихователі закладів дошкільної освіти ознайомлювалися з основами безпечної поведінки при використанні інформаційно-комунікаційних технологій, загрозами і можливостями негативного наслідку використання інформаційно-комунікаційних технологій та важливості критичного та поміркованого споживання інформації в соцмережах під час війни.

Для складання особистісного портрета майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти застосовувалися: тестування, співбесіда та/або анкетування студентів. Був використаний діагностичний інструментарій з визначення професійної мотивації та спрямованості особистості: «Особистісний опитувальник Ганса Айзенка (EPI)»; «Методика визначення акцентуацій характеру (К. Леонгард)»; «Методика виявлення і оцінки індивідуально-типологічних властивостей особистості Л. М. Собчик»; «Психогеометричний тест С. Делінгер»; «Карта диференційно-діагностичного опитування (ДДО) Клімов Є. О.»; «Тест професійної спрямованості особистості (Дж. Голланда)»; «Тест «Наскільки добре Ви захищені від стресу»»; «Методика діагностики перешкод у встановленні емоційних контактів В. В. Бойко»; «Методика діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі»; «Методика виявлення рівня емпатійних тенденцій І. М. Юсупова»; «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні (В. В. Бойко)»; «Методика діагностики комунікативної толерантності (В. В. Бойко)»; «Виявлення рівня афіліації»; «Методика діагностики комунікативної установки В. В. Бойко»; «Методика вивчення рівня комунікативного контролю (М. Шнайдер)»; «Методика визначення комунікативних схильностей Р. В. Овчарової»; «Виявлення і оцінка комунікативних та організаторських схильностей (КОС-2)».

Складений «особистісний портрет» дозволяв студенту отримати повноцінну інформацію про себе: власні особливості, здібності, схильності, вміння та недоліки. Ця інформація була необхідна для співвіднесення себе з професією – вихователь дітей дошкільного віку та вибору правильного спрямування подальшого професійного становлення. Чітке розуміння та осмислення себе як особистості було вкрай важливим для ефективної організації педагогічного супроводу професійного

становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Істотним плюсом комп'ютерних засобів психологічної та професійної діагностики було швидкість перекладу отриманих первинних даних за тестами в стандартні значення за наявності базових варіантів інтерпретації показників.

Таким чином, комп'ютерні системи діагностики звільняли від трудомістких рутинних операцій та дозволяли зосередитися на вирішенні змістовних професійних завдань. Щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій, то слід зазначити що, інтернет-програми діагностики порівняно з паперовими методиками діагностики мали ряд переваг, а саме: 1) низька вартість використання та обслуговування програмного забезпечення при складанні особистісного портрета майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти; 2) зручність використання, щоб отримати доступ до вебдодатка, був потрібен лише комп'ютер або мобільний пристрій з виходом в інтернет; 3) з інтернет -програмою для складання особистісного портрета майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти вільно працювали кілька користувачів одночасно; 4) було забезпечено централізоване зберігання та захист інформації, всі дані знаходилися в одному місці, зберігалися зміни, що вносилися, користувачі при роботі з додатком завжди мали доступ до актуальної інформації.

На другому етапі був забезпечений педагогічний супровід індивідуальної освітньої траєкторії. Під індивідуальною освітньою траєкторією майбутнього вихователя розуміємо цілеспрямований та послідовний рух студента до вершин професійної майстерності на основі усвідомлення сенсу, мети, завдань, форм і методів діяльності, свободи вибору необхідної інформації та планування видів діяльності, цілеспрямованої самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення, рефлексії, оцінювання та самооцінювання результатів своєї діяльності.

У структурі індивідуальної освітньої траєкторії було визначено обов'язковий (інваріантний), варіативний, коригуючий та організаційний компоненти, що дозволяло майбутнім вихователям керувати процесом професійного становлення, освіти та самоосвіти, розвитком та саморозвитком, планувати оволодіння як обов'язковою (програмовою), так і варіативною (позапрограмовою) інформацією. Обов'язковий компонент включає основні для вивчення модулі, які відповідають вимогам державного освітнього стандарту (Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 21.11.2019 р. № 1456) та становлять основну, інваріантну частину індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вихователів.

Варіативний компонент складався із набору модулів, які включають додаткову інформацію, цікаву для майбутніх вихователів з певної дисципліни, і передбачало вибір тих, хто їх цікавить напрямів подальшого вивчення. Обов'язковий та варіативний компоненти індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вихователів був спрямований на оволодіння змістом досліджуваного матеріалу в розширеному обсязі. Корекційний компонент передбачав надання допомоги майбутнім вихователям у виборі модулів з варіативної частини з урахуванням їх індивідуальних особливостей, а також визначення організаційного компонента. До організаційного компонента входили елементи методичної системи: форми, методи, технології, засоби, контроль вивчення вибраного змісту. Завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій вся ця інформація була доступна кожному учаснику освітнього процесу.

На цьому етапі була розроблена модель педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Модель включала: мету професійної підготовки та професійного становлення (близькі, середні, дальні); зміст освіти (планове, надпланове, що розширює, доповнює); діагностики, самодіагностики, взаємодіагностики (освітня, особистісна, визначення власної ієрархії загальних і професійних компетенцій); технології реалізації індивідуальної освітньої траєкторії (форми та методи професійного становлення та самовдосконалення, особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на кожному етапі реалізації моделі тощо); способи організації освітньої діяльності. До моделі було внесено рефлексивний та оціночний блоки, а також роботу над індивідуальними професійними проектами.

Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій здійснювався за допомогою Office 365, що включає Microsoft Teams, Outlook OneDrive, Word, Excel, PowerPoint, OneNote,

Publisher тощо. Як засвідчив досвід Office 365 може успішно застосовуватися для дистанційного навчання та підтримки очної освіти практично будь-яким викладачем, який має базові навички роботи на комп'ютері. Однак Office 365 – це лише оболонка, яку викладач наповнює самостійно, завантажуючи до неї навчальні посібники, тести, практичні завдання тощо. Була використана робота з різними браузером (Opera, Firefox, Chrome, Amigo, Internet Explorer), пакети Microsoft Office (Access, Excel, PowerPoint, Word, WordPad), робота з електронною поштою (Outlook Express), графічні редактори (Picture Manager, CorelDRAW).

На третьому етапі здійснювалося методичне забезпечення педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Методичне забезпечення педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів з кожної навчальної дисципліни містило:

1) робочі програми навчальних дисциплін та силабуси (види та зміст навчальних занять з дисципліни (тематичний календарний план проведення лекцій, семінарів, практичних та лабораторних занять); перелік необхідної для її вивчення основної та додаткової навчальної літератури; навчально-методичну карту дисципліни; графік аудиторних занять та самостійної роботи студентів; специфічні особливості викладання дисципліни;

2) атестаційні матеріали: матеріали, що встановлюють зміст та порядок проведення поточних та проміжних атестацій (питання та контрольні завдання до поточного контролю, контролю вихідного рівня знань, тести до перевірки засвоєння дидактичних одиниць, тести підсумкового контролю знань з навчальної дисципліни, тести залишкових знань тощо); програму для комп'ютерного тестування; карту відвідуваності, поточної успішності та результатів професійного становлення;

3) навчально-методичні матеріали: підручник; навчальні посібники; конспекти лекцій; презентації лекційних матеріалів (слайди, відео та анімаційні фрагменти); навчально-методичні розробки (рекомендації, посібники, вказівки); перелік тем та варіанти курсових проєктів та робіт; навчально-методичні матеріали та рекомендації щодо виконання курсових проєктів та робіт; варіанти та методичні матеріали щодо контрольних та самостійних робіт тощо;

4) комп'ютерні програми: контролюючі комп'ютерні програми; відеофільми тощо; інноваційні технології у викладанні дисципліни (застосування електронних освітніх ресурсів, лабораторних робіт з віддаленим доступом, з використанням баз даних із реальних наукових експериментів та виробничої практики, програм управління); інтерактивні дошки; системи тестування та контролю знань, відеоконференції зв'язку в процесі проведення занять та атестації майбутніх вихователів, проведення круглих столів, ділових ігор, групових тренінгів, лекцій-дискусій тощо;

5) довідкові та додаткові матеріали: нормативні матеріали; довідники; словники; глосарій (список термінів та їх визначення); посилання в інтернеті на джерела інформації; матеріали для поглибленого вивчення.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяло урізноманітнити форми навчальної роботи та види діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, активізувати увагу, підвищити творчий потенціал майбутніх вихователів. Застосування схем, таблиць та презентацій дозволяло заощаджувати час, адекватно представляти навчальний матеріал. На практичних заняттях застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяло використовувати більш різноманітний ілюстративний матеріал, майбутнім вихователям надавалася можливість знаходити необхідну інформацію в інтернеті.

На четвертому етапі педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій здійснювалося у формі педагогічного консультування. Педагогічне консультування – це вид педагогічного супроводу майбутніх вихователів, який є систематичною взаємодією консультанта (викладача) та майбутніх вихователів з метою сприяння у вирішенні академічних проблем студентів, сприяючи проєктуванню та реалізації педагогічного супроводу індивідуальної освітньої траєкторії, виходячи із життєвих та професійних планів студентів.

Характерними особливостями педагогічного консультування майбутніх вихователів було: використання інформаційно-комунікаційних технологій (відеоконференції; інтернет-телефону,

обмін меседжами на форумах та чатах тощо); сприяння особистісному та професійному розвитку майбутніх викладачів, виходячи з життєвих та професійних планів, завдяки вирішенню академічних проблем; орієнтація на принципах: поваги, довіри, розуміння, добровільності, гнучкості, індивідуальності, актуалізації суб'єктної позиції студента, ініціації суб'єкт-суб'єктних відносин, кооперації; опора на внутрішній потенціал майбутнього вихователя; розуміння студента як суб'єкта, який відповідає за свою освіту та професійне становлення; рівноправне партнерство студента та академічного консультанта (викладача) у процесі проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії; відповідальність майбутнього вихователя за ухвалення рішення.

Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти передбачав групове та індивідуальне консультування з використанням інтернет-ресурсів, телевізора, відео, мультимедіа, аудіовізуального обладнання тощо. Індивідуальне консультування передбачало комплекс дій, спрямованих на супровід професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. При цьому були реалізовані різні алгоритми дій студентів та викладачів, які дозволяли дібрати найбільш ефективні варіанти професійного становлення. Для цього, наприклад, студентам було запропоновано підготувати презентацію, що стосується особистісного професійного становлення та обраної професії. Від педагога вимагається керівництво впорядкуванням плану презентації, вибір джерел інформації, способів викладу матеріалу та ін. Такий вид інформаційної діяльності допомагав майбутньому вихователю скласти повне уявлення про обраний шлях професійного самовизначення та професійного становлення.

Інша форма консультування передбачає групове обговорення питань. Для цього були створені умови, що сприяли розкриттю індивідуальних можливостей майбутніх вихователів, застосовувалися такі прийоми роботи у групах, як ділова гра, моделювання, дискусія, діалог (наприклад: «Інноваційні технології в сучасному закладі дошкільної освіти в Україні», «STREAM-освіта дошкільнят», «Розвиток мовленнєвої компетентності (А. Богуш)», «Ігрові технології (казкові лабіринти гри (В. Воскобович)», «Розвиток мислення за методикою А. Зака», «Театр фізичного виховання й оздоровлення М. Єфименка», «Технології раннього навчання (програма М. Зайцева, Г. Домана, В. Ліщука, Б. Нікітіна)», «Технології раннього розвитку (С. Лупан, М. Ібука, Д. Сілберг)», «Розвиток логічного мислення за З. Дьєнешем та Дж. Кюїзенером», «Технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера (ТРВЗ)», «Школа ігромайстерності М. Шутя», «Пошуково-дослідницька діяльність дітей за методикою З. Плохій», «Танцювальна терапія, пісочна терапія, сміхотерапія, дихальна гімнастика (А. Стрельнікова)» тощо). Групове обговорення включало індивідуальну роботу, роботу в парах, роботу в малих групах (по 5–7 осіб), роботу з частиною групи або з усією групою відразу.

Особлива роль у процесі педагогічного консультування відводилася викладачу-консультанту. На підставі аналізу тенденцій розвитку вищої освіти було визначено такі функції діяльності консультанта, вони були представлені таким чином: функція сприяння професійному становленню студентів, яка характеризувалася допомогою студентів при вирішенні академічних проблем; функція проектування, яка виявлялася у проектуванні спільно зі студентом його індивідуальної освітньої траєкторії; функція управління, яка передбачала встановлення відносин співробітництва та партнерства всередині колективу, розширення ділових контактів із представниками інших закладів вищої освіти; функції рефлексії та самоосвіти, яка відображала аналіз своєї діяльності, готовність консультанта до змін у професійній діяльності на основі цілеспрямованого добровільного та самостійного набуття нових професійних знань та умінь. Виконуючи зазначені функції, консультант виступав у ролі фасилітатора, радника, наставника (ментора).

Важливо відзначити, що консультування майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти впливало на формування професійно значущих якостей, сприяло проектуванню та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій студентів завдяки актуалізації їхньої суб'єктної позиції, створенню ситуацій підтримки та усвідомлення успішності, стимулюванню рефлексії освітньої діяльності в процесі вирішення проблем професійного становлення майбутніх вихователів.

П'ятий етап педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій передбачав спільне обговорення виконаної роботи та оцінювання його результатів. Відображення отриманих результатів (у вигляді графіків, таблиць або діаграм) дозволяло якісно відстежувати динаміку змін.

Зазначимо, що перевірка виконання завдань завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій здійснювалася автоматично та не вимагала від викладача витрат великих об'ємів часу. Як тільки студент закінчив виконання завдання, на електронну пошту викладача надходив звіт про виконання. Оскільки всі оцінки (звіти про виконання завдання) студента зберігалися, студент і викладач постійно бачили рівень підготовленості як будь-якого студента групи та групи загалом. Постійний контроль виконання завдань дозволяв викладачеві максимально повно представляти рівень засвоєння матеріалу академічною групою та, за необхідності, коригувати хід професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій дозволяло розробити «Електронне портфоліо результатів професійного становлення». Електронне портфоліо результатів професійного становлення доповнює традиційні контрольні-оціночні засоби, спрямовані, як правило, на перевірку репродуктивного рівня засвоєння інформації, фактологічних та алгоритмічних знань та умінь, включаючи іспити тощо. Воно дозволяло враховувати результати, досягнуті у різних видах діяльності – навчальній, дослідницькій, проєктній, соціальній, комунікативній, професійній тощо. Таким чином, електронне портфоліо результатів професійного становлення було інструментом вираження якісної та багаторівневої оцінки компетентностей, вимірювання індивідуального прогресу майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, самопрезентацією для роботодавців та стейкхолдерів.

Електронне портфоліо результатів професійного становлення було засобом фіксування, накопичення та оцінювання індивідуальних досягнень майбутніх вихователів за період отримання професійної освіти у закладі вищої освіти. Його застосування дозволяло вирішувати завдання не лише контролю, а й планування, організації та самоорганізації, включення студента у процес розвитку своєї компетентності, заохочення активності та самостійності (наприклад, можливість вибору базової установи для проходження педагогічної практики у закладі дошкільної освіти, участі у студентських науково-практичних конференціях, публікації результатів наукових досліджень тощо), розширення можливостей самоосвіти (участь у науково-дослідній роботі кафедри, проєктної діяльності, соціальній волонтерській роботі тощо), розвитку навичок рефлексії та оцінювання різних напрямків майбутньої професійної діяльності. Основною метою створення електронного портфоліо було забезпечення моніторингу освітнього та професійного зростання студента.

Дослідження, проведене серед студентів та викладачів, виявило основні труднощі та проблеми професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі навчання в закладі вищої освіти:

- 15 % від всіх опитаних вважають, що це недостатня частка використання інтерактивних методів роботи з майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти, переважання у викладачів традиційних форм та методів навчання;
- 10 % вказали на труднощі оволодіння новими видами діяльності, відповідними знаннями, вміннями, навичками;
- 10 % респондентів вважають, що це слабка зацікавленість у деяких студентів специфікою отримуваної професії (спеціальності) (причини різні: недостатня кількість балів на бажаний напрямок підготовки (спеціальність), відсутність коштів у сім'ї для контрактної форми навчання, щоб забезпечити бажану освіту тощо);
- 5 % поскаржилися на недовідне врахування індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності;
- 15 % від усіх опитаних вважають, що це недостатня самодисципліна;
- 35 % зазначають, що матеріальна база закладів освіти не повною мірою відповідає сучасним вимогам (причини: низьке фінансування, дороге обладнання, відсутність площ для розміщення, недостатньо фахівців, готових працювати на новому обладнанні тощо);
- 10 % – слабка зацікавленість викладачів і студентів у науково-дослідній діяльності (причини: відсутність чи слабе фінансове стимулювання науково-дослідної діяльності викладачів та студентів, небажання відчувати стрес, низька зацікавленість тощо).

Висновки. Отже, підбиття основних підсумків роботи уможливило висновок, що запропонована методика педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій дозволила зробити процес професійного становлення більш ефективним, сформувати такі особисті якості, як

професійний обов'язок, професійна відповідальність, розвинути професійну культуру, стимулювати потребу майбутніх вихователів у професійному самовдосконаленні. Перспективи подальших розвідок убачаємо у вивченні питання педагогічного супроводу професійного становлення магістрів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на проблеми. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. Вип 10. С. 3–6.
2. Бахіча Е. Е. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в полікультурному середовищі Криму: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2011. 21 с.
3. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології*: монографія / авт. кол. В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. Київ: Атіка, 2005. С. 77–140.
4. Борин Г. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2009. 20 с.
5. Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 22 с.
6. Віттенберг К. Ю. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій донавчання дітей іноземних мов: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2010. 23 с.
7. Галаманжук Л. Л. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у вихованні старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2007. 22 с.
8. Грама Г. П. Підготовка майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2010. 20 с.
9. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / авт. кол.: М. Л. Смульсон, Ю. І. Машбиць, М. І. Жалдак та ін.; за ред. М. Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
10. Дяченко С. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2009. 20 с.
11. Захарасевич Н. В. Підготовка майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Івано-Франківськ, 2018. 22 с.
12. Княжева І. А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08; 13.00.04. Одеса, 2014. 45 с.
13. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: монографія Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
14. Листопад О. А., Мардарова І. К. Модульний курс «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми»: навчальний посібник для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 192 с.
15. Листопад О. А., Мардарова І. К. Теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників: монографія Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 206 с.
16. Мардарова І. К. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Одеса, 2012. 21 с.
17. Тимофєєва І. Б. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2017. 267 с.
18. Трофимов О. Є. Підготовка майбутніх учителів до використання аудіовізуальних і комп'ютерних технологій навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2001. 225 с.
19. Lystopad O. A., Mardarova I. K., Tomash Kuk. Forming Students' Motivation For Creativity By Means of Edward De Bono's «Six Thinking Hats» Technique. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2017. № 8/CLXI. С. 93–96.
20. Raku I. I., Lystopad O. A., Mardarova I. K. The Formation of Future Preschool Teachers' Competence Required for Using Computer Technology. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2017. № 5/CLVIII. С. 23–26.

PEDAGOGICAL SUPPORT FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE EDUCATORS USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Lystopad Oleksii

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Mardarova Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool Education
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Hudanych Nataliia

Trainee Teacher of the Department of Preschool Education
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Introduction. The professional development of the personality of the future preschool teacher in the process of training at the institution of higher education includes not only the mastering of key competencies by students but also professional and personal self-improvement, and the formation of an active life position. Information competence plays a key role in solving these tasks. Therefore, the current state of professional training of future teachers of preschool education institutions is unthinkable without information and communication technologies and the provision of such conditions in the educational process under which information competence will be formed among students.

Purpose. The article aims to develop and test the method of pedagogical support for the professional development of future teachers of preschool education institutions using information and communication technologies.

Methods. Analysis, synthesis, comparison, abstraction, modelling, survey, content analysis, testing, specially developed questionnaires, and individual and complex conversations with students, teachers, educators, directors (managers) and methodologists of preschool institutions were used.

Results. Peculiarities in the professional development of future preschool teachers in the process of professional training at a higher education institution are considered. The essence of the concepts «professional development of future educators of preschool education institutions», and «pedagogical support of professional development of future educators» has been defined. Features of the application of information and communication technologies in the professional development of future educators of preschool education institutions are outlined. The method of pedagogical support for the professional formation of future teachers of preschool education institutions using information and communication technologies has been developed and tested. A model of pedagogical support for the professional development of future educators of preschool education institutions using information and communication technologies has been developed. Methodological support for pedagogical support of professional development of future educators is proposed. An electronic portfolio of the results of professional formation was developed, which was a means of recording, accumulating and evaluating the individual achievements of future teachers of preschool education institutions during the period of receiving professional education. The main difficulties and problems of the professional formation of future teachers of preschool education institutions in the process of professional training in a higher education institution have been identified.

Originality. For the first time, a method of pedagogical support for the professional development of future educators using information and communication technologies was developed.

Conclusion. The proposed method of pedagogical support of the professional formation of future teachers of preschool education institutions using information and communication technologies made it possible to make the process of professional formation more effective, to form such personal qualities as professional duty, professional responsibility, to develop professional culture, to stimulate the need of future educators for professional self-improvement.

Keywords: professional development, pedagogical support, teachers of preschool education institutions.

References

1. Adamova, I., & Golovachuk, T. (2012). Dystantsiynе navchannya: suchasnyy pohlyad na problemy [Distance learning: a modern view of the problem]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti – The origins of pedagogical skills*, 10, 3–6. [In Ukrainian].
2. Bakhicha, E. E. (2011). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do profesiinoi diialnostiv polikulturnomu seredovyshchi Krymu [Training of future educators of preschool educational institutions for professional activity in the multicultural environment of Crimea]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odessa, Ukraine. [in Ukrainian].

3. Bykov, V. Y., Hrytsenchuk, O. O., & Zhuk Yu. O. (2005). *Dystantsiynе navchannya v krayinakh Yevropy ta SSHA i perspektivy dlya Ukrayiny* [Distance learning in Europe and the United States and prospects for Ukraine]. Kyiv: Atika. [In Ukrainian].
4. Boryn, H. V. (2009) Orhanizatsiyno-pedahohichni umovy pidhotovky maybutnikh vykhovateliv do roboty z bat'kamy ditey rann'oho viku [Organizational and pedagogical conditions of preparation of future educators to work with parents of children of early age]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil, Ukraine. [in Ukrainian].
5. Vashak, O. O. (2010) Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do ekolohichnoho vykhovannia doshkilnykiv na zasadakh etnopedahohiky [Training of future educators for ecological education of preschoolers on the basis of ethnopedagogy]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
6. Vittenberh, K. Yu. (2010). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii do navchannia ditei inozemnykh mov [Training of future educators by means of information and communication technologies for teaching children foreign languages]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Vinnytsia, Ukraine. [in Ukrainian].
7. Halamanzhuk, L. L. (2007) Pidhotovka maibutnikh doshkilnykh pedahohiv do kompleksnoho vykorystannia tvoriv plastychnoho mystetstva u vykhovanni starshykh doshkilnykiv [Training of future preschool teachers for the integrated use of works of plastic art in the education of senior preschoolers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil, Ukraine. [in Ukrainian].
8. Hrama, H. P. (2010) Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do formuvannia elementarnykh matematychnykh uiavlen u doshkilnykiv [Training of future educators for the formation of elementary mathematical concepts in preschoolers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa, Ukraine. [in Ukrainian].
9. Smulson, M. L., Mashbits, Y. I., & Zhaldak, M. I. (2012). *Dystantsiynе navchannya: psykholohichni zasady* [Distance learning: psychological principles]. Kirovograd: Imex-LTD. [In Ukrainian].
10. Diachenko, S. V. (2009) Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do formuvannia osnov kompiuternoi hramotnosti starshykh doshkilnykiv [Training of future educators for the formation of the basics of computer literacy of senior preschoolers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Luhansk, Ukraine. [in Ukrainian].
11. Zakharasevych, N. V. (2018) Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do rolovoi diialnosti ditei u doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Training of future educators for the role activities of children in preschool educational institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk, Ukraine. [in Ukrainian].
12. Kniazheva, I. A. (2014). Teoretyko-metodolohichni zasady rozvytku metodychnoi kultury maibutnikh vykladachiv pedahohichnykh dysyplin v umovakh mahistratury [Theoretical and methodological principles of the development of the methodical culture of the future teachers specializing in pedagogical disciplines under conditions of Master-courses]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odessa: SUNPU. [in Ukrainian].
13. Lystopad, O. A. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiyno-tvorchoho potentsialu maybutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv* [Theoretical and methodological principles of formation of professional and creative potential of future educators of preschool educational institutions]. Odessa: FOP Bondarenko M. O. [In Ukrainian].
14. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2019). *Modulnyy kurs «Kompyuterni tekhnolohiyi v roboti z ditmy»* [Modular course «Computer technology in working with children»]. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [In Ukrainian].
15. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2021). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia hotovnosti maybutnikh vykhovateliv do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohiy v orhanizatsiyi piznavalnoyi diyalnosti doshkilnykiv [Theoretical and methodological principles of forming the readiness of future educators to use information and communication technologies in the organization of cognitive activity of preschoolers]. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [In Ukrainian].
16. Mardarova, I. K. (2012). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do vykorystannia kompiuternykh tekhnolohii v orhanizatsii piznavalnoi diialnosti starshykh doshkilnykiv [Training future educators in using computer technologies in the organization of senior preschool children's cognitive activity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa: SUNPU. [in Ukrainian].
17. Timofeieva I. B. (2017) Formuvannia informatsiino-komunikatsiynoyi kompetentnosti maybutnih vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv [Formation of information and communication competence of future specialists in preschool education]. *Candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
18. Trofimov O. E. (2001) Pidhotovka maybutnikh uchyteliv do vykorystannia audiovizualnykh i kompyuternykh tekhnolohii [Training would-be teachers in using audio, visual and computer technologies of learning]. *Candidate's thesis*. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].
19. Lystopad, O. A., Mardarova, I. K., & Kuk, T. (2017). Formuvannia motyvatsiyi uchniv do tvorchosti za dopomohoyu tekhniki «Shist kapelyukhiv myslennya» Edvarda De Bono [Forming Students' Motivation For Creativity By Means of Edward De Bono's «Six Thinking Hats» Technique]. *Nauka i osvita: naukovo-praktychnyy zhurnal – Science and education: scientific and practical journal*, 8(161), 93–96 [In Ukrainian].
20. Raku, I. I., Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2017). Formuvannia kompetentnosti maybutnikh doshkilnykiv, neobkhidnykh dlya vykorystannia kompyuternykh tekhnolohiy [The Formation of Future Preschool Teachers Competence Required for Using Computer Technology]. *Nauka i osvita: naukovo-praktychnyy zhurnal – Science and education: scientific and practical journal*, 5(158), 23–26 [In Ukrainian].

Отримано редакцією 28.09.2022 р.